

II ХАЛҚАРО ИЛМИЙ-АМАЛИЙ КОНФЕРЕНЦИЯ

**Ўзбекистон Республикаси ҳаракатлар
стратегияси: макроиқтисодий
барқарорлик, инвестицион фаоллик ва
инновацион ривожланиш истиқболлари**

**Илмий маъруза ва мақолалар
тўплами**

IV ШУЎБА

2019 йил 27-28 май

АГРАР СЕКТОРНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ

Юсупов Мухиддин Соатович¹

¹PhD, доцент, ТДИУ, e-mail: m.yusupov@tsue.uz

Аграр сектор Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётининг йирик ва таянч тармоқларидан бири саналади. Аграр секторнинг ривожланиши иқтисодиётнинг бошқа тармоқлари ривожланишига мультипликатив самара орқали таъсир кўрсатиб, мамлакат ялпи ички маҳсулоти ва аҳоли турмуш фаровонлигининг барқарор суръатлар билан ўсишига кучли таъсир кўрсатади. Аграр секторнинг мамлакатимиз иқтисодиёти тармоқлари ялпи қўшилган қийматига қўшган ҳиссаси 2017 йилда 19,2 %ни, иқтисодиётда банд аҳоли сонига эса 27% дан ортиқроқни ташкил этди.

Аграр секторни ривожлантириш масаласи республикаимиз иқтисодиётини ривожлантиришнинг муҳим ва устувор йўналишларидан бири сифатида эътироф этилмоқда. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли фармони билан тасдиқланган **“2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси”**да аграр секторни модернизация қилиш ва жадал ривожлантириш бўйича бир қатор вазифаларни амалга ошириш кўзда тутилган. Жумладан, аграр секторда таркибий ўзгартиришларни чуқурлаштириш орқали ишлаб чиқаришни изчил ривожлантириш, аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари, қайта ишлаш саноатини хомашё билан узлуксиз таъминлаш орқали мамлакатимиз озиқ-овқат хавфсизлигини янада мустаҳкамлаш, аграр сектор маҳсулотларини чуқур қайта ишлашни ривожлантириш, аграр секторнинг экспорт салоҳиятини сезиларли даражада ошириш истиқболда амалга оширилиши кўзда тутилган энг муҳим вазифалардан саналади.

Тадқиқотлар кўрсатадики, аграр секторнинг барқарор суръатлар билан ривожланишига қуйидаги омиллар кучли таъсир кўрсатмоқда:

Биринчидан, аграр тармоқда тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш шароитларининг таваккалчиликка ўта мойиллиги, тармоқда даромадлар шаклланишининг об-ҳаво ва табиий-иқлим шарт-шароитларига бевосита боғлиқлиги, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларига талаб эластиклигининг пастлиги тармоқда ишлаб чиқаришининг рентабеллиги ҳамда барқарорлигига салбий таъсир кўрсатади. Маълумотларга кўра, аграр сектор маҳсулотларига талабнинг нархга боғлиқ эластиклик коэффициенти тахминан 0,20–0,25 га тенг, яъни маҳсулот сотиш ҳажмини 10 %га ошириш учун, аграр сектор маҳсулотлари нархларини 40-50 %га пасайтиришга тўғри келади [2, 392].

Иккинчидан, республикаимиз аҳолисининг ўсиш суръатлари юқори бўлган шароитда аҳоли жон бошига нисбатан экин майдонларининг қисқариб бориш тенденциясига эгаллиги хавотирли ҳолатдир. Агар 2006 йилда у 0,14 гектарни

ташкил этган бўлса, 2017 йилга келиб 0,12 гектарга тенг бўлди ёки ёки 14,3 %га қисқарди. Бу кўрсаткич иқтисодиётнинг бошқа тармоқларни ривожлантириш ва аҳолига уй-жой қуришга қўшимча ерлар ажратиб беришнинг ортиб бориши билан янада қисқариши табиий.

Учинчидан, республикада мавжуд экин майдонларининг аксарият қисми ер ости сизот сувларининг яқинлиги ва бошқа сабабларга кўра у ёки бу даражада шўрланган. 2017 йилда шўрланган ерлар салмоғи жамига нисбатан 45,58 %га тенг бўлди. Суғориладиган ерларимизнинг қарийб ярми шўрлангани экин майдонларининг ҳосилдорлиги ва сифат кўрсаткичи бўлган балл бонитетига (100 баллик шкала бўйича ўртача 55 балл) салбий таъсир кўрсатмоқда. Ўзбекистон Республикаси Сув хўжалиги вазирлиги маълумотларига кўра республикадаги суғориладиган ерларнинг 71,0 %ини ёмон, ўртадан паст ва ўртача ерлар ташкил этади. Бу эса келгусида аҳолини озиқ-овқат билан таъминлаш масаласини мураккаблаштиради.

Тўртинчидан, тартибга солинмайдиган бозор иқтисодиёти шароитида иқтисодиётнинг монополлашган тармоқларида нархлар соф рақобатли бозорга яқин бўлган аграр тармоқдагига нисбатан тезроқ ўсади. Илмий адабиётларда аграр сектор мукамал (соф) рақобатли бозор моделига энг мос келувчи тармоқлардан бири сифатида қаралади [1, 703-704]. Бу турдаги бозорларда ишлаб чиқарувчилар (сотувчилар) ўзаро келишиб нарх белгилаш имконига эга эмас ва бозорда шаклланган нархлар даражаси билан қаноатланишга мажбур.

Аграр тармоққа моддий-техника ресурслари етказиб берувчи, турли хизматлар кўрсатувчи ва аграр сектор маҳсулотларини қайта ишловчи саноат корхоналари, шунингдек, маҳсулотларни фермер ва деҳқонлардан улгуржи нархларда сотиб олувчи савдо-тайёрлов корхоналари ҳудудларда камчиликни ташкил этиб, кўпинча монопол мавқега эгаллиги билан тавсифланади. Натижада, бир томондан, аграр ишлаб чиқарувчилар моддий-техника ресурслари ва хизматларни қиммат нархларда сотиб олишга мажбур бўлса, иккинчи томондан ўз маҳсулотларини қайта ишлаш корхоналари ва улгуржи савдо-тайёрлов ташкилотларига арзон нархларда топширишга мажбур бўладилар. Оқибатда қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари нархлари билан тармоқда ишлатиладиган моддий-техника ресурслари ва хизматлар нархлари ўртасида “йирик диспаритет” вужудга келади. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотларига кўра, 2006-2016 йиллар давомида пахта хомашёсининг харид нархи 3,4 мартага ошгани ҳолда, аграр секторда ишлатиладиган тракторлар нархи 8,8, тиркамалар нархи 5,1, омов (плуг) 17,9, Аи-80 маркали бензин нархи 7,6, дизель ёнилғиси нархи 8,8, аммиакли селитра нархи 4,3 мартага ошган. Натижада пахта хомашёси ва моддий ресурслар нархлари ўсиши ўртасидаги диспаритет тракторлар бўйича 2,6, омовда (плуг) 5,3, бензинда 2,2, дизель ёнилғисида 2,6, мотор мойида 2,0, аммиакли селитрада 1,3, нитрокалий-фосфат (НКФУ) 1,4 мартани ташкил этди. Худди шундай ҳолатни бошқоқли дон бўйича ҳам кузатиш мумкин.

Юқорида келтириб ўтилган ҳолатлар аграр секторда ишлаб чиқариш самарадорлигини пасайтиради ёки умуман зарарли қилиб қўяди. 2005-2016 йилларда аграр сектор мамлакат ялпи ички маҳсулотининг ўртача 20,0 %ни берган бўлишига қарамай, иқтисодиётнинг барча тармоқларида шаклланган фойдада тармоқнинг улуши 0,5-1,5 %ни, соф фойдани сотилган маҳсулот таннархига нисбати сифатида аниқланган рентабеллик (зарарлилик) даражаси – 1,2 %дан 13,5 %ни, яъни ўртача 5,7 %ни ташкил этди (1-жадвал).

1-жадвал

Аграр секторда фойданинг шаклланиши ва рентабеллик (зарарлилик (-)) даражаси, %да

Кўрсаткичлар	2006 й.	2008 й.	2010 й.	2012 й.	2014 й.	2016 й.
Иқтисодиётнинг жами тармоқларида шаклланган фойдада аграр сектор-нинг салмоғи	– 0,5	0,5	1,5	0,7	0,9	1,5
Тармоқда соф фойдани (зарарни (-)) сотилган маҳсулот таннархига нисбатан рентабеллик даражаси	– 1,2	2,2	5,1	6,0	8,6	13,5

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Рентабеллик даражасининг пастлиги оқибатида молиялаштиришнинг барча манбаларидан аграр секторга инвестициялар жалб этиш ҳажмини етарли деб бўлмайди. Аграр сектор мамлакатимиз иқтисодиётининг йирик тармоқларидан бўлишига қарамай (2016 й. ЯИМ нинг 17,6 %и), 2006-2016 йилларда иқтисодиётга киритилган жами инвестицияларда аграр секторнинг салмоғи 4,4 % дан 3,3 %гача қисқариб борди (2-жадвал).

2-жадвал

Аграр секторда асосий капиталга киритилган инвестициялар таркиби

Кўрсаткичлар	2006 й.	2008 й.	2010 й.	2012 й.	2014 й.	2016 й.	2016 й. 2006 й.га нис. (+,-)
Иқтисодиётга киритилган жами инвестицияларда аграр сектор салмоғи, %да	4,1	2,7	3,5	4,8	4,1	3,3	– 0,8 п.
Аграр секторга киритилган жами инвестицияларнинг манбалари, %да							
- марказлашган давлат инвестициялари	27,5	22,7	32,9	33,5	37,0	34,4	+ 6,9 п.
- корхона ва ташкилотлар маблағлари	25,4	17,3	17,3	22,3	21,0	31,0	+ 5,6 п.
- аҳоли маблағлари	0,4	0,2	2,4	0,5	0,4	0	– 0,4 п.
- банк кредитлари ва бошқа қарз маблағлари	23,1	45,6	27,8	23,8	22,3	22,5	– 0,6 п.
- чет эл инвестициялари ва кредитлари	22,6	14,2	7,1	12,2	10,9	10,4	– 12,2 п.
- бошқа манбалар	1,0	-	12,5	7,7	8,4	1,7	+ 0,7 п.

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари асосида муаллиф томонидан тузилган.

Аграр секторда юқори фойда олиш имкониятларининг чекланганлиги тармоққа хусусий сектор маблағларини жалб этишга салбий таъсир кўрсатмоқда. Жумладан, 2006-2016 йиллар давомида аграр секторга киритилган жами инвестицияларда давлат бюджетидан марказлашган давлат инвестициялари салмоғи 27,5 дан 34,4 %гача ошиб боргани ҳолда, тижорат банклари кредитлари ва бошқа қарз маблағлари салмоғи 23,1 дан 22,5 %гача, чет эл инвестициялари ва кредитлари салмоғи 22,6 дан 10,4 %гача, аҳоли маблағлари салмоғи эса 0,4 дан 0,0 %гача камайиб борди.

Бешинчидан, аграр тармоқдаги меҳнат кўп ҳолатларда нормалаштириш имкониятининг мураккаблиги, мавсумийлик, сутка давомида узоқ чўзилиши, иш жараёнларининг иссиқ ва совуқ ҳавода олиб борилиши, меҳнатга ҳақ тўлаш даражасининг иқтисодиётнинг бошқа тармоқларига нисбатан пастлиги каби бир қатор омиллар таъсирида нуфузли касблар қаторига кирмайди.

2016 йилда аграр секторда ўртача иш ҳақи даражаси саноатга нисбатан 45,9, транспортга нисбатан 48,8, алоқага нисбатан 41,7, қурилишга нисбатан 60,4 % ни ташкил этди. Табиийки, иш ҳақи даражасининг бошқа тармоқларга нисбатан пастлиги меҳнат мотивацияси ва унумдорлигига, аграр тармоқдаги бандлик ва демографик ҳолатларга салбий таъсир ўтказиб, давлат томонидан тегишли чора-тадбирлар қўллашни талаб этади. Айниқса, ёшларни аграр тармоқда ишлашга жалб этиш имкониятларини пасайтиради.

Олтинчидан, бугунги кунда аграр секторнинг ресурс таъминотидаги энг асосий муаммолардан бири тармоқда техника воситалари сони қисқариб, моддий ва маънавий жиҳатдан эскириб бораётганлиги билан боғлиқ. Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитасининг маълумотларига кўра 2006-2016 йилларда жами экин майдони 1,6 %га кенгайган бўлишига қарамай, фермер хўжаликлари ва аграр сектор корхоналарида мавжуд жами тракторлар сони 37,8 %га, пахта чигитини экиш ускуналари 36,6 %га, ғалла уруғини экиш ускуналари 43,3 %га, трактор тиркамалари 33,2 %га, ер ҳайдаш омончлари (плуглар) 42,6 %га, культиваторлар 28,6 %га, ғалла ўриш комбайнлари 32,5 %га қисқариб кетган.

Иккинчи томондан, 2017 йилнинг 1 январи ҳолатига республикаимиз аграр секторидида мавжуд тракторларнинг 58, чизелларнинг 72, бороналарнинг 80,0, молаларнинг 62, чигит экиш ускуналарининг 51, дон экиш ускуналарининг 83, культиваторларнинг 63, ғалла ўриш комбайнларининг 50 %ини хизмати муддати 10 йилдан ошган эскирган техникалар ташкил этган. 2005-2016 йилларда аграр секторда (ўрмон ва балиқчиликни қўшган ҳолда) асосий фондларнинг эскириш даражаси ўртача 35,2 %, янгиланиш коэффициенти эса ўртача 9,7 %га тенг бўлди. Шу даврда асосий фондларнинг чиқиб кетиш коэффициенти паст даражада (ўртача 3,4 %) қолганлиги, ҳамон унумдорлиги паст эски техникалардан фойдаланиш давом этаётганлигини кўрсатади.

Еттинчидан, аграр секторда менежментнинг паст даражада эканлиги, фикр юритишда маълум даражадаги консерватизм сақланиб қолаётганлиги

хўжалик юритишнинг тез ўзгариб бораётган ички ва ташқи шароитларида самарали бошқарув қарорлари қабул қилиш имконини бермаяпти.

Саккизинчидан, қишлоқ ҳудудларида ишлаб чиқариш, ижтимоий ва бозор инфратузилмаларининг кам тараққий этганлиги аграр тармоқнинг тадбиркорлар ва инвесторлар учун жозибадорлигини янада пасайтиради.

Республикада аграр секторнинг ривожланишига турли омиллар таъсирини баҳолаш мақсадида кўп омилли чизиқли эконометрик моделни қўллаймиз [3, 397]. Моделда амалга оширилган ҳисоб-китоблар асосида аниқландики, хусусий корреляция коэффицентлари, яъни натижавий омил – 2016 йил таққослама нархларида қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти қиймати (Y) ва унга таъсир этувчи омиллар: қишлоқ хўжалиги экин майдони (X_1) ўртасида суств (0,5451), қишлоқ хўжалигида асосий капиталга киритилган инвестициялар (X_2) ўртасида зич (0,9649), қишлоқ хўжалигининг асосий фондлари қиймати (X_4) ўртасида зич (0,9912) ва қишлоқ хўжалигига сув сарфи ўртасида жуда суств (0,1559) тўғри боғлиқлик, қишлоқ хўжалигида банд бўлган аҳоли сони (X_3) ўртасида ўртача (0,8567) ва экинларга минерал ўғит солиш ҳажми (X_5) ўртасида зич (0,9432) тескари алоқа мавжуд.

Улар асосида қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти қиймати ва унга таъсир этувчи омиллар ўртасидаги боғлиқликнинг кўп омилли эконометрик моделини тузамиз ва у қуйидаги кўринишга эга:

$$y = 396626759 + 2,6723x_1 + 4,1361x_2 - 11,2902x_3 + 1,5466x_4 - 2,7368x_5 + 0,074x_6 \quad (1)$$

(3,222) (0,788) (2,039) (-4,093) (8,338) (-0,424) (1,214)

Мазкур моделга (1) кўра, унга киритилган омиллар таъсирида натижавий омил ҳисобланган қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотининг (Y) ўртача ўсиш қийматлари аниқланган. Унга кўра қишлоқ хўжалиги экин майдонларининг (X_1) бир минг гектарга ошиши қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти қийматини (Y) 2,6723 млрд. сўмга; асосий капиталга киритилган инвестицияларнинг (X_2) бир млрд. сўмга ошиши қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти қийматини (Y) 4,1346 млрд. сўмга; тармоқда асосий фондлари қийматининг (X_4) бир млрд. сўмга ошиши қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти қийматини (Y) 1,5466 млрд. сўмга сўмга ошишига олиб келади.

Бунда: $R^2 = 0,9945$, текисланган $R^2 = 0,9911$ га тенг. Демак, натижавий омил моделга киритилган омиллар билан етарлича зич алоқада. Яъни қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти қийматининг ўзгариши 99,45 % моделга киритилган омилларга, қолган 0,55 %и эса ҳисобга олинмаган омиллар таъсирига боғлиқ.

Моделнинг ўрганилаётган жараёнга мослиги ва статистик аҳамиятлилигини аниқловчи Фишернинг F -мезонини ҳисобланган қиймати $F_{ҳисоб} = 299,61$, жадвал қиймати $F_{жадвал} = 4,74$ га тенг. $F_{ҳисоб} > F_{жадвал}$ бўлиб, модель шартини қаноатлантиради.

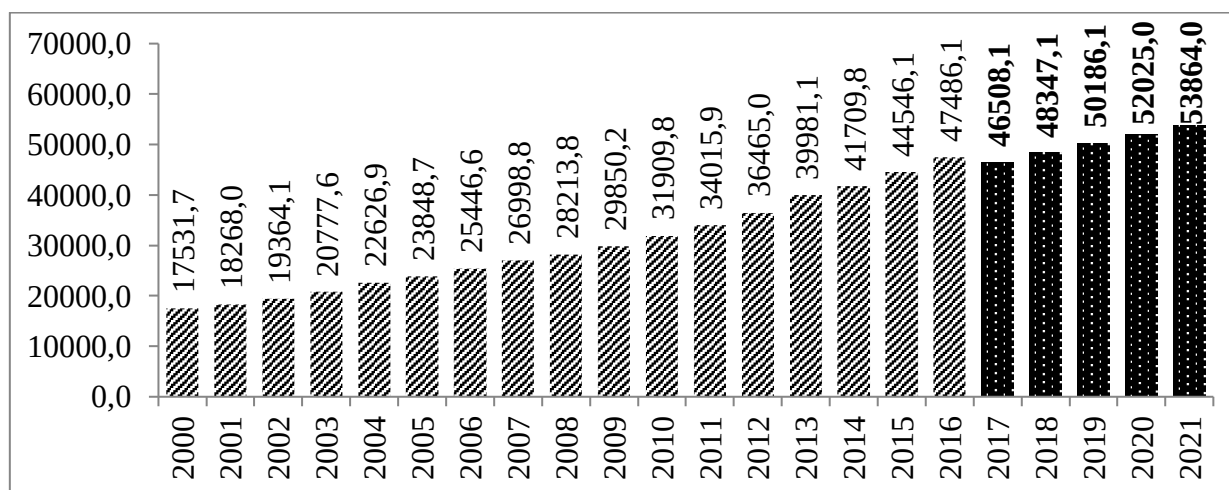
Корреляция коэффицентлари ишончлилигини аниқловчи Стьюдентнинг t -мезонининг жадвал қиймати $t_{жадвал} = 1,28$ га тенг. Қаралаётган моделда қишлоқ хўжалиги экин майдонлари ҳажми (X_1), асосий капиталга киритилган

инвестициялар (X_2) ва асосий фондлари қиймати (X_4) омиллари юқоридаги мезонни қаноатлантиради.

Нативавий омилнинг қолдиқларидаги автокорреляцияни текширувчи Дарбин-Уотсон мезони қиймати $DW_{\text{мезони}} = 2,72$ га тенг (меъёр бўйича 2 атрофида). Бу эса нативавий омил қолдиқларида автокорреляция мавжуд эмаслигини кўрсатади. Мазкур кўрсаткичлар моделда олинган барча натижалар адекват эканлиги ва ишончилигини тасдиқлайди.

Моделимизнинг аҳамияти шундаки, у бизга қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти ўсишига таъсир этувчи омилларнинг энг таъсирчанларини аниқлашга ёрдам беради. Ушбу моделга кўра қишлоқ хўжалигида асосий капиталга киритилаётган инвестициялар ва қишлоқ хўжалиги асосий фондларининг нативавий омил бўлган қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти ўсишига таъсири бошқа омилларга нисбатан сезиларли даражада юқоридир. Бундан хулоса қилиш мумкинки, қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотининг барқарор ўсишини таъминлаш учун асосий капиталга киритилаётган инвестициялар ҳажми ва асосий фондлар билан қуролланиш даражасини кескин ошириш мақсадга мувофиқ. Бу бугунги кунда қишлоқдаги энг асосий муаммолардан бири тармоқда техника воситалари сони қисқариб, моддий ва маънавий жиҳатдан эскириб бораётган даврда катта аҳамият касб этади.

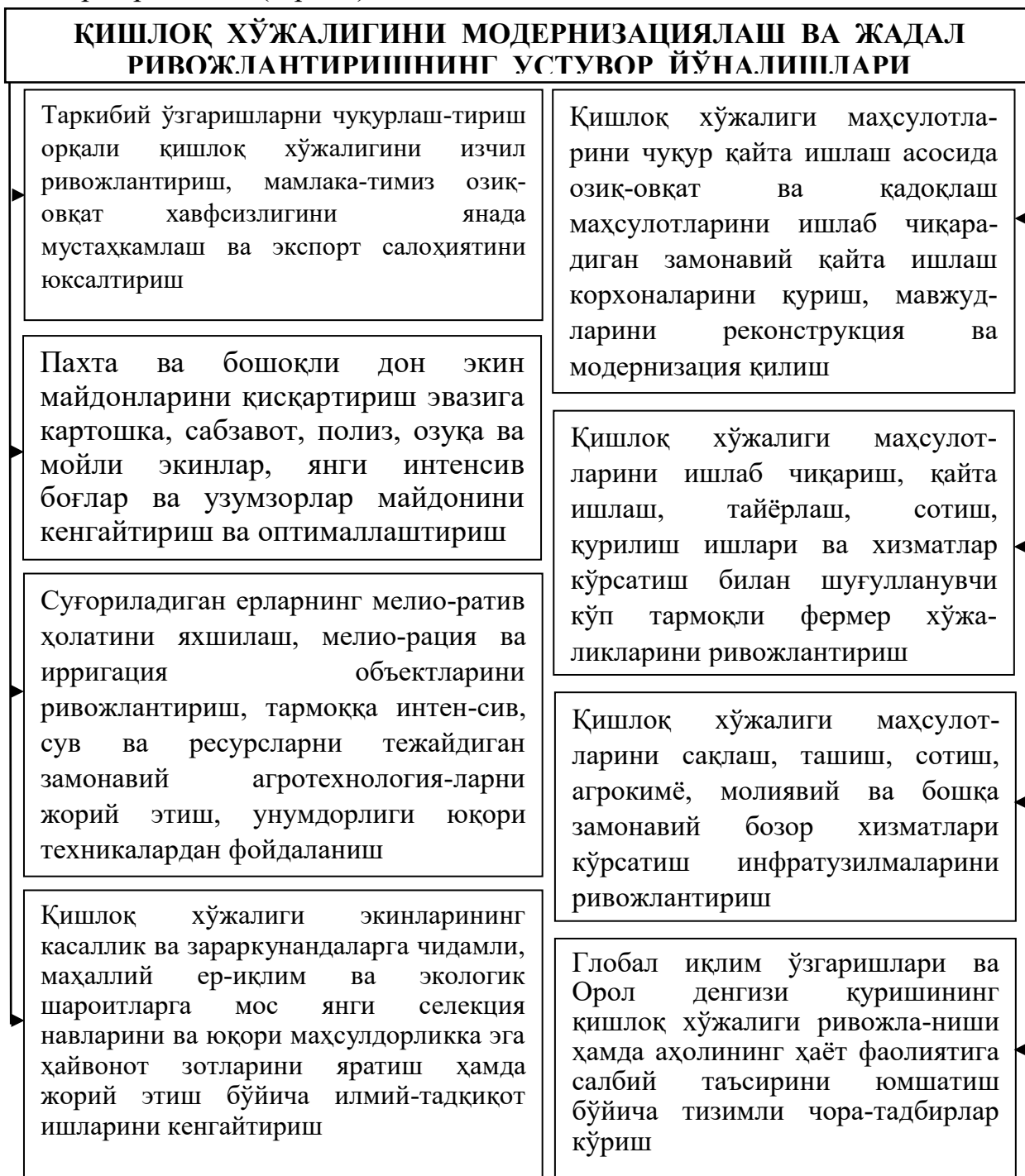
Келтирилган модель (1) асосида қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти ва унга таъсир кўрсатувчи омиллар сарфининг 2000-2016 йиллардаги қийматлари асосида вақт бўйича тренд моделлардан фойдаланиб, қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти қийматининг 2017-2021 йиллар бўйича ўсиш прогнозини ишлаб чиқдик (1-расм).

1-расм. Ўзбекистон Республикасида қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти қийматининг динамикаси ва прогнози (2016 й. нархларида, млрд. сўм)

Прогнозга кўра, агар 2000-2016 йилларда моделга киритилган омиллар ўзгаришининг тренди сақланиб қолса, 2021 йилга бориб, қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти қиймати 53 864,0 млрд. сўмгача етиши мумкин.

“2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси”да аграр секторни модернизация қилиш ва жадал ривожлантириш бўйича қуйидаги бир қатор вазифаларни амалга оширишга эътибор қаратилган (2-расм).

2-расм. “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси”да белгиланган аграр секторни модернизациялаш ва жадал ривожлантиришнинг устувор йўналишлари

Аграр секторни модернизациялашда қуйидаги тадбирларга эътибор қаратиш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз:

ривожланган хорижий мамлакатлар тажрибасидан келиб чиқиб, экин майдонларини диверсификациялаш, экологик вазиятни яхшилаш, органик деҳқончиликни қўллаш тадбирларида иштирок этувчи хўжаликларни иқтисодий рағбатлантириш механизмини жорий этиш;

суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш учун мақсадли давлат дастурлари ва марказлашган давлат инвестицияларини тизимли ва мунтазам равишда, ўрта (5 йилгача) ва узоқ (10 йилгача) муддатни қараб олган ҳолда амалга ошириш;

қиммат турадиган юқори унумли техника ва машиналарни ишлаб чиқарувчи заводларнинг дилерлик тармоқлари орқали кредитга сотиш амалиётини кенг жорий этиш, бунда кредитни қайтаришни техниканинг нархидан келиб чиқиб ўрта (3-5 йил) ва узоқ (6-10 йил) муддатларга белгилаш;

ғалладан бўшаган майдонларда иккиламчи экинлар, ёш боғ ва тоқзорлар ораларига картошка, сабзавот ва полиз экишни кенгайтириш;

иссиқхоналар тармоғини янада кенгайтириш, айниқса сув таъминоти яхши бўлган куз, қиш ва эрта баҳор ойларида иссиқхоналарда мева-сабзавотлар етиштиришни қўпайтириш;

тоғ ва тоғолди ҳудудларда ёнғоқ, писта ва бодом, лалми ерларда дуккакли ва мойли экинлар етиштиришни кенгайтириш;

маҳсулотларни сертификатлаш ва сифат стандартларини жаҳон андозаларига мос ҳолда жорий этиш;

аграр сектор маҳсулотларини саралаш, калибрлаш, чиройли қадоқлаш ва дизайнини яхшилаш ишларини тизимли йўлга қўйиш;

аграр сектор учун малакали кадрлар тайёрлаш тизимини ривожлантириш; уруғчилик-селекция ва наслчилик ишларини тизимли ва инновацион ёндашувлар асосда йўлга қўйишни кафолатлаш;

турли касаллик ва зараркунандаларга қарши курашиш соҳаларида илмий-тадқиқотлар олиб бориш;

илм-фан ютуқлари ва илғорлар тажрибасини кенг жорий этиш;

қишлоқ ҳудудларида ишлаб чиқариш, алоқа, электр таъминоти, йўллар, транспорт-коммуникация тизимлари, сув ва газ таъминоти, ижтимоий инфратузилмаларни ривожлантиришни давлат томонидан кафолатланиши;

ирригация-мелиорация тизимлари, ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш тадбирларини давлат томонидан молиявий қўллаб-қувватлаш;

инвестицияларни рағбатлантиришга йўналтирилган таркибий ўзгаришларни қўллаб-қувватлаш;

кам даромадли ва ноқулай шароитларда маҳсулот ишлаб чиқарувчи фермерларни молиявий қўллаб-қувватлаш ва бошқ.

Адабиётлар:

1. Bradley R. Schiller. The Economy today. - 5 th ed. The McGraw-Hill Companies, Inc. New York, 1991. P. 703-704.
2. Campbell R. McConnell, Stanley L. Brue, Sean M. Flynn. Microeconomics: Principles, Problems and Policies. - New York. The McGraw-Hill Companies, Inc., 2012. P. 392-395.
3. Dimitrios Asteriou and Stephen G. Hall. Applied econometrics. A modern approach using Eviews and Microfit. Revised edition. Palgrave Macmillan, New York, 2007. P. 397.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДОЛОГИИ НАЛОГОВОГО КОНТРОЛЯ В СИСТЕМЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОРГАНОВ НАЛОГОВОЙ СЛУЖБЫ

Юсупов Одил Аманович¹
¹старший преподаватель ТГЭУ,
e-mail: o.yusupov@tsue.uz

Последовательное снижение налогового бремени, упрощение системы налогообложения и совершенствование налогового администрирования являются важнейшими условиями ускоренного развития экономики и улучшения инвестиционной привлекательности страны.

Вместе с тем, результаты изучения показали ряд системных проблем в данной сфере, препятствующих динамичному экономическому росту, повышению деловой и инвестиционной активности, формированию здоровой конкурентной среды, а также обеспечению необходимого уровня собираемости налогов и других обязательных платежей.

Президент Республики Узбекистан Шавкат Мирзиёев отметил своем послание Олий Мажлису Республики Узбекистан:

«Основная идея внедряемой с 2019 года новой Налоговой концепции заключается в снижении налогового бремени, внедрении упрощенной и стабильной налоговой системы и посредством этого – повышении конкурентоспособности нашей экономики, создании максимально благоприятных условий для предпринимателей и инвесторов»[1].

Эффективная система налогообложения и слаженная работа органов государственной налоговой службы приобретают особое значение в условиях реализации масштабных реформ по долгосрочному развитию экономики страны.